

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת פינחס

בדיני מוקצה

וביום השבת - השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור או להיתר למניעת טרחה

"וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים וגו' עולת שבת בשבתו, על עולת התמיד ונסכה". (פרק כ"ח פסוק ט'–ו').

אסור כיון דשלא לצורך הוא וכדלקמן, וכל שכן בזה שהוא כלי שמלאכתו לאסור.

וביאור דבריו הוא, דהנה בגמרא בשבת (דף ק"ג ב') מובא שבימי נחמיה בן חכליה בבית שני לא היו זהירים באיסורי שבת, ועל כן גזרו דין מוקצה בכל הכלים, וכל הכלים בין כלי שמלאכתו לאיסור ובין כלי שמלאכתו להיתר, אסור לטלטלם. (חוץ משלשה כלים מסויימים, שהיו נצרכים מאוד לצורכי אכילה). ולאחר שחזרו והתחזקו בהלכות שבת, התירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי שלא יתקלקל או יגנב, וכפי מה שנפסק להלכה. ומביאה הגמרא "א"ר אלעזר קנין ומקלות וכו' קודם התרת כלים נשנו", והיינו שהמשנה של קנין ומקלות שמבואר שם שאסור לטלטל את הכלי בשבת נאמרה קודם שהתירו לטלטל את כל הכלים, משום שאחרי שהתירו את טלטול הכלים צריך להיות שיהיה מותר לטלטלם בשבת. ומבארת הגמרא שהמשנה של מקלות מדובר על המשנה בפסחים לגבי ערב פסח שחל בשבת "דתנן מקלות דקין חלקין היו שם, ומניחו על כתפו ועל כתף חברו ותולה ומפשיט. אמר רבי אלעזר, ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מניח ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו, ותולה ומפשיט". מבואר במשנה שאחרי ששחטו את קרבן הפסח, היו צריכים להפשיט את הקרבן, ולצורך זה היו בעזרה מותקנים עמודים שעליהם היו תולין את הקרבן, ועל ידי זה יכלו להפשיטו. אבל העמודים האלו לא הספיקו בשביל כולם, ומשום כן היו מביאים לעזרה מקלות דקים וחלקים, שאותם היו לוקחים אלו שלא היה להם מקום, ומניחים אותם על כתפו ועל כתף חברו, ותולין את הקרבן על המקלות הללו וכך יכלו להפשיטם. ועל כך אומר רבי אלעזר שבשבת אסור לטלטל את המקלות הללו משום מוקצה, וממילא בערב פסח שחל בשבת היה אסור לטלטל את המקלות, אלא למי שלא היה מקום לתלות את קרבן הפסח על העמודים, היה מניח את ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו ותולה את הקרבן על הידיים, וכך היה מפשיטו. [ורבנן חולקים על רבי אלעזר וסוברים שאין שבות במקדש, וממילא אפילו אם על פי הדין המקלות הללו צריכים להיות מוקצה, בכל זאת למעשה כיון שאין שבות לא חלים דיני מוקצה במקדש, ומותר לטלטל שם את המקלות].

ומעתה הגמרא בשבת אומרת, שהמשנה הזו שרבי אלעזר אומר שהמקלות שמונחות בעזרה לצורך הפשטת הקרבן הם מוקצה בשבת, הרי היא נשנית קודם שהתירו מוקצה מכל הכלים, אלא זה נאמר בשעה שעדיין גזרו דין מוקצה על כל הכלים, משום שאחרי שהתירו את הכלים ואמרו שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו אלא לצורך כלי שלא יגנב או ינזק, הרי לאחר ההיתר הזה צריך להיות שאין דין מוקצה במקלות שבעזרה שהרי הם כלי שמלאכתו להיתר ואין שום איסור לטלטלו לצורך הפשטת הקרבן. ואם בכל זאת רבי אלעזר אומר

כבר נתבארו בשבועות שעברו כמה דינים בהלכות מוקצה, ונבאר עוד כמה ענינים בדברי המשנה ברורה בדיני השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור כשיש לו כלי של היתר.

כתב השו"ע (סימן ש"ח סעיף ג'–ד'), "כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו בין לצורך גופו וכו' בין לצורך מקומו וכו', אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם אסור. כלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו אפילו אינו אלא לצורך הכלי שמא ישבר או יגנב, אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטלה".

מבואר שישנם שני סוגי כלים לגבי דיני טלטול בשבת, האחד כלי שמלאכתו לאיסור (ההגדרה של כלי שמלאכתו לאיסור, כותב המשנה ברורה (סק"י) שהוא כלי שמייוחד לדבר שאסור לעשותו בשבת, והיינו שאפילו באופן שהכלי מצד עצמותו אין שום סיבה שהוא יהיה מוקצה, בכל זאת אם הכלי מיוחד להשתמש בו לדבר שאסור לעשותו בשבת, כבר חל על הכלי דיני מוקצה של כלי שמלאכתו לאיסור), ומותר לטלטלו לצורך גופו (שימוש בגופו של הכלי) או לצורך מקומו (שנצרך למקום שהכלי מונח בו). אבל לטלטלו לצורך הכלי כדי שלא יתקלקל או ישבר או יגנב אסור לטלטלו. והכלי השני הוא כלי שמלאכתו להיתר, ומותר לטלטלו אפילו כשאין צריך להשתמש בו בגופו, אלא רק כדי שלא ישבר או יגנב, אבל שלא לצורך כלל אפילו בכלי שמלאכתו להיתר אסור לטלטלו.

אין לו כלי של היתר

ובמשנה ברורה (סקי"ב) כותב שכל היתר הטלטול בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, נאמר דווקא באופן שהתשמיש שרוצה להשתמש בגופו של הכלי אינו יכול לעשותו בכלי של היתר, אבל אם יש לו כלי של היתר שיכול להשתמש בו אותו תשמיש אין היתר לקחת את הכלי שמלאכתו לאיסור. וז"ל, "בין לצורך גופו, ומיירי שאין לו כלי היתר לתשמיש זה, דאי לא הכי אין לו להשתמש בכלי זה".

[ולכאורה הוא הדין בהיתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו, שההיתר נאמר דווקא באופן כזה שאת התשמיש שרוצה לעשות במקום ההוא, אינו יכול לעשותו במקום אחר שלא מונח שם כלי שמלאכתו לאיסור. אבל אם יכול לעשות באופן אחר שלא יצטרך לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור, לא נאמר בזה היתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו].

מקלות קודם התרת כלים נשנו

ודבר זה שאם יש לו כלי של היתר לצורך אותו תשמיש, אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור, הוא חידוש של המשנה ברורה, ובשער הציון (סקי"ג) כתב את ההוכחה לדין זה, וז"ל "כן מוכח בשבת קכ"ד ע"א בגמרא, דמשני מקלות אפשר כדו' אלעזר, הרי דאף שמוכנין היו לזה מערב שבת דדקין וחלקין היו, ושם כלי שמלאכתו להיתר הוא, אפילו הכי

שיש דין מוקצה במקלות שבעזרה בהכרח שהמשנה הזו נאמרה לפני שהותר דין מוקצה מהכלים, אלא כל הכלים הם מוקצה בכל האופנים, ועל כן גם המקלות הללו המונחים בעזרה חל עליהם דין מוקצה.

אפשר כדרכי אלעזר

דוחה הגמרא, "אמר רבה, ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו וכו', מקלות אפשר כרכי אלעזר". ופרשי, "אפשר כדרכי אלעזר, מניח ידו על כתף חברו". פירוש, שבאמת המשנה הזו נאמרה לאחר שהתירו דין מוקצה, והתירו לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור וכלי שמלאכתו להיתר כפי הדינים שהוקבעו בהלכה, ומה שרבי אלעזר אומר במשנה שאסור לטלטל את המקלות בשבת, הטעם הוא משום שאפשר להפשיט את הקרבן על ידי הנחת ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו. שכל מה שהתירו מוקצה ואמרו שמוותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור ולהתיר באופנים שהתירו לטלטלם, הוא דווקא כשאין אפשרות לעשות את המלאכה שרוצה לעשות בכלי הזה בצורה אחרת של היתר, ומוכרח לקחת דווקא את הכלים הללו לצורך התשיש שמעוניין לעשותו, אבל אם יש לו אפשרות לעשות את התשיש הנצרך לו בדרך של היתר באופן זה לא התירו את דין מוקצה מהכלים. ומעתה כיון שלצורך הפשטת הקרבן אין הכרח דווקא לקחת את המקלות, שאפשר לעשות את ההפשט על ידי הנחת ידו על כתף חברו ויד חברו על כתפו, ממילא באופן זה לא התירו דין מוקצה, ומשום כן אומר רבי אלעזר שבשבת אסור לטלטל את המקלות לצורך ההפשט.

אפשר בכלי של היתר

ומעתה אומר השער הציון, שהרי המקלות הללו הם כלי שמלאכתו להיתר, ובכל זאת אומרת הגמרא שכיון שיש אפשרות לעשות את ההפשט שלא על ידי המקלות אלא על ידי מניח ידו על כתף חברו, על כן טלטול המקלות מוגדר כטלטול שלא לצורך ואסור לטלטל את המקלות לצורך זה. וממילא אם בכלי שמלאכתו להיתר אומרת הגמרא שכאשר יש אפשרות לעשות את המעשה ללא טלטול הכלי, אסור לטלטל את הכלי, כל שכן בכלי שמלאכתו לאיסור שהותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו שאם יש אפשרות לעשות את השימוש לצורך גופו על ידי כלי של היתר, יהיה אסור לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור לצורך זה.

*

השתמשות בכלי כדי למעט טרחה

אמנם באמת יש לדקדק בדברי הגמרא ובעיקר לאור דברי השער הציון, דהנה בציור שהגמרא מדברת שיכול להפשיט את הקרבן על ידי המקלות שיניח את המקלות על כתפו ועל כתף חברו ויתלה את הקרבן במקלות, ויכול להפשיט את הקרבן על ידי ידו שיניח ידו על כתף חברו ויתלה את הקרבן על ידיו, הרי זה פשוט וברור שיש הבדל גדול בטרחה שטורח בהפשט הקרבן, בין אם הקרבן תלוי על מקלות או שהקרבן תלוי על ידו, שכאשר הקרבן תלוי על ידו, הטרחה היא הרבה יותר גדולה מאשר אילו הקרבן היה תלוי על המקלות. ובכל זאת הגמרא אומרת שכיון שיש אפשרות לתלות את הקרבן על ידו אין היתר לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן, והוא חידוש גדול שגם באופן שטלטול המקלות יקל מאוד על ההפשט, בכל זאת אומרת הגמרא שאין היתר לטלטל את המקלות. שההיתר לטלטל המקלות הוא דווקא כשאין אפשרות כלל לעשות את מעשה ההפשט בלא מקלות, אבל אם יש אפשרות לעשות את מעשה ההפשט ללא המקלות הללו, אפילו שבאופן זה ההפשט יהיה הרבה יותר קשה, בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי.

השתמשות בכלי שמלאכתו לאיסור למעט בטרחה

והנה לגבי כלי שמלאכתו לאיסור שהותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, והשער הציון לומד מדברי הגמרא הזו שההיתר הוא דווקא באופן שאין לו כלי של היתר שיכול לעשות את המעשה שצריך לעשות, אבל אם יכול לעשות את המעשה שרוצה לעשות בגופו בכלי של היתר, אסור לטלטל לצורך זה את הכלי שמלאכתו לאיסור. ולכאורה יש להסתפק מה הדין באופן שצריך כלי לתשיש מסויים, ויש לו אפשרות מצד אחד לקחת כלי

שמלאכתו לאיסור לצורך השימוש הזה (כדין ההתר לצורך גופו), ואז השימוש יהיה קל ונוח. ומצד שני יש לו אפשרות לקחת כלי שמלאכתו להיתר, אבל אז השימוש יהיה הרבה יותר קשה, ויהיה כרוך בהרבה טרחה. האם כיון שבכלי שמלאכתו לאיסור השימוש הוא הרבה יותר קל ונוח, ממילא השימוש בזה מוגדר כשימוש לצורך גופו, וחל בזה ההיתר של לצורך גופו ומותר לקחת את הכלי שמלאכתו לאיסור. או דלמא כיון שלמעשה יש אפשרות לעשות את הפעולה הזו בכלי שמלאכתו להיתר, ממילא אין בזה את התר הטלטול בכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו, שהרי השימוש הזה יכול להתקיים גם בכלי שמלאכתו להיתר. ומה שבכלי שמלאכתו להיתר יש בשימוש בו הרבה יותר קושי וטורח, אין זה סיבה להתיר לקחת כלי שמלאכתו לאיסור, כיון שסוף סוף השימוש הזה יכול להעשות בכלי שמלאכתו להיתר.

ולפי מה שנתבאר לדייק מדברי הגמרא, שהפשט הקרבן על ידי תלייתו במקלות הוא הרבה יותר קל מאשר אילו תולה את הקרבן על ידו, ובכל זאת הגמרא אומרת כיון שאפשר להפשיט על ידי תליית הקרבן בידו אין היתר לטלטל את המקלות, הרי מבואר בזה כצד השני ששימוש שאפשר לעשותו בכלי שמלאכתו לאיסור ובכלי שמלאכתו להיתר, אלא שבכלי שמלאכתו לאיסור השימוש הוא קל ונוח, ואילו בכלי שמלאכתו להיתר השימוש הוא בטרחה ובקושי, ההלכה שצריך לקחת בדווקא את הכלי שמלאכתו להיתר אפילו שיצטרך לטרוח הרבה בשימוש בו. וההיתר בכלי שמלאכתו לאיסור לטלטלו לצורך גופו נאמר דווקא כשאין שום אפשרות לעשות את המעשה הזה בכלי שמלאכתו להיתר, אבל אם יש אפשרות לעשותו בכלי שמלאכתו להיתר, אפילו שיצטרך לטרוח בעבור זה הרבה אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור.

שימוש למעט טרחה אינו לצורך גופו

והסברא בזה הוא שבעצם כלי שמלאכתו לאיסור הוא מוקצה ואסור לטלטלו, אלא שלצורך גופו חל היתר לטלטלו, ואין הפשט שכלפי לצורך גופו הפקיעו מהכלי דין מוקצה, אלא הכלי הוא מוקצה לכל דבר אפילו לצורך גופו, אלא שהתירו לטלטל כלי אע"פ שהוא מוקצה (מחמת כלי שמלאכתו לאיסור) לצורך גופו. ומעתה מובן מאוד שאם יש אפשרות לעשות את המעשה הזה על ידי כלי שמלאכתו להיתר, שאין בו דין מוקצה (כלפי טלטול לצורך), בוודאי שאין שום היתר לקחת כלי מוקצה לצורך השימוש הזה. ומה שיש ריבוי טרחה בכלי שמלאכתו להיתר ולעומת זאת בכלי שמלאכתו לאיסור אין ריבוי טרחה, אין זה סיבה להתיר לטלטל מוקצה.

כלי שמלאכתו להיתר לצורך מניעת טרחה

אמנם בשער הציון יש דבר תימה בזה, דהנה בשער הציון כותב על דברי הגמרא בשבת שהמקלות העשויות להפשט הקרבן הם כלי שמלאכתו להיתר, ועל זה הגמרא אומרת שאין היתר בשבת לטלטל את המקלות הללו כדי לתלות עליהם את הקרבן כיון שיש אפשרות לעשות זאת שלא על ידי מקלות אלא על ידי ידו שיניח ידו על כתף חברו ושם יתלה את הקרבן, ונתבאר לדקדק בזה שבוודאי הפשט הקרבן על ידי תלייתו במקלות היא הרבה פחות טרחה מאשר תולה את הקרבן על ידו, ובכל זאת אומרת הגמרא שכיון שיכול לתלות את הקרבן בידו אין היתר לטלטל את המקלות. ואם כן כתוב בגמרא שאפילו בכלי שמלאכתו להיתר, אין היתר לטלטלו במקום שיכול לעשות את המעשה שצריך לעשותו שלא על ידי טלטול הכלי, ואפילו שעל ידי זה עשיית המעשה יהיה בהרבה טורח בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי.

ולפי זה יוצא חידוש דין שגם בכלי שמלאכתו להיתר, אם יכול לעשות את המעשה שצריך לעשותו על ידי הכלי הזה, בצורה אחרת שלא יצטרך לטלטל את הכלי, אלא שבאופן זה יצטרך לטרוח הרבה, ואילו יעשה את המעשה בכלי שמלאכתו להיתר הדבר יעשה בקל ובלא טורח, יהיה הדין שאסור לטלטל את הכלי. שהרי בגמרא מדובר בכלי שמלאכתו להיתר (לפי מה שכתב השער הציון), ובכל זאת הגמרא אומרת שאין היתר לטלטל את הכלי באופן שיכול לעשות את המעשה הזה על ידי ידו, אפילו

לאיסור, אפילו שעל ידי הכלי שמלאכתו לאיסור הוא ממעט בטרחה, כך סובר רבה בכלי שמלאכתו להיתר שלדעתו ההיתר לטלטל הוא רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך מיעוט בטרחה אין היתר לטלטל. אבל לדידן שאנו סוברים להלכה (כדעת רבא) בכלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו לכל צורך אפילו שלא לצורך גופו או מקומו, אלא כל זמן שיש איזה צורך מועט בכלי הזה מותר לטלטלו, (ורק שלא לצורך כלל אסור לטלטלו), בוודאי שיהיה מותר לטלטל את הכלי כדי למעט בטרחה.

גירסת הראשונים בגמרא

אמנם תירוץ זה תלוי במחלוקת ראשונים, שנחלקו בגמרא לגבי מקלות שמיישבת שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן כיון שאפשר לתלותו על ידו, האם הגירסה בגמרא היא "אמר רבה" או "אמר רבא", ברשב"א כותב שהגירסה בגמרא "אמר רבה". וז"ל "וי"ל דהכא רבה גרסינן, דהוא רבה בר נחמני, דאסור אפילו כלי שמלאכתו להיתר במחמה לצל". ולשיטתו באמת מיושב הקושיא, שלדעת רבה כיון שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו אך ורק לצורך גופו או מקומו, ממילא אין היתר לטלטלו כדי למעט בטרחה.

אבל בריטב"א בשבת (דף קכ"ג ב', ד"ה וחזרו והתירו), מביא שהגירסה בגמרא היא "אמר רבא", ומאריך שם לקיים את הגירסה הזו, וע"ש. וז"ל בתוך הדברים, "והכי נמי משמע דאמר רבא לקמן קנים וכו', ולרבא ס"ל דכל שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל מותר וכו', וזו ראייה ברורה למי שגורס בהיא רבא. אבל יש נוסחאות שכתוב בהן רבה וכו'".

ולשיטת הריטב"א שגורס "אמר רבא", הדבר קשה הרי רבא סובר שכלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו לכל דבר שיש בו צורך, ואפילו אם הטלטול הוא שלא לצורך גופו או מקומו גם כן מותר, ורק שלא לצורך כלל אסור בטלטול. ולפי זה תמוה איך רבא אומר שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן להפשיטו עליו כיון שאפשר לתלותו על ידו, הרי כשתולה את הקרבן על ידו יש לו טרחה גדולה, ואילו כאשר תולה את הקרבן על המקלות זה יותר קל ונוח, ובוודאי שדבר זה של מיעוט בטרחה נחשב בגדר צורך שמותר בעבורו לטלטל כלי שמלאכתו להיתר, וממילא תמוה מדוע רבא אסר לטלטל את המקלות כיון שאפשר לתלות את הקרבן בידו.

*

כלי בסיס לדבר האסור אם נחשב למלאכתו לאיסור

ונראה בישוב הדברים, שבאמת כל עיקר הקושיא היא מכח דברי השער הציון שכתב בפשיטות שהמקלות הללו הם כלי שמלאכתו להיתר, ועל כן קשה איך יתכן שבכלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו אפילו לצורך קצת (ורק שלא לצורך כלל אסור לטלטלו), יהיה אסור לטלטלו כדי למנוע טרחה. (אבל אם המקלות היו כלי שמלאכתו לאיסור הקושיא לא קשה, משום שבכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, י"ל שבאמת לצורך מניעת טרחה אסור לטלטלו, שאם מצד ההלכה של צורך גופו הטלטול אינו מוגדר כצורך גופו כיון שאפשר לעשותו בכלי של היתר, וכל מטרת טלטול ושימוש הכלי הוא רק כלי למנוע מטרחה, אין היתר לעשותו בכלי שמלאכתו לאיסור). ודבר זה שהמקלות שעליהם תולים את הקרבן כדי להפשיטו מוגדר ככלי שמלאכתו להיתר, כותב השער הציון כדבר פשוט.

אבל באמת דבר זה תלוי במחלוקת ראשונים, דהנה המקלות הללו הם לא משמשים לדבר האסור, שהרי לא מפשיטים את הקרבן עם המקלות הללו, אלא שתולים את הקרבן על המקלות כדי להקל את ההפשט, והמקלות הם בגדר בסיס שעליהם מונח הקרבן שבו עושים את פעולת האיסור. ודבר כזה כלי שמשמש לבסיס לדבר האסור, אבל הכלי מצד עצמו אין בו שום שימוש לדבר האסור, יש לדון האם הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, או ככלי שמלאכתו להיתר. ודוגמה לזה, כאשר הנפחים רוצים ליישר כלי ממתכת או להתיך אותו כדי לתקנו וכיוצא בזה, הם מעמידים את הכלי על שולחן מיוחד, ותופסים את הכלי במהדק מיוחד לשולחן שלא יזוז, וכך יוכלו לתקנו כהוגן, האם המכשיר שמהדק את הכלי לשולחן או השולחן בעצמו הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור או לא, שמצד עצמותם לא עושים בהם שום פעולה של איסור, והם רק משמשים כבסיס כדי לתקן את הכלי, האם הדבר הזה מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור או לא.

נר שלא הדליקו בו באותו שבת

וברעק"א (סוף סימן רע"ט) מביא מחלוקת ראשונים בדין זה האם כלי שמשמש בתור בסיס לדבר האסור, אם הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור או ככלי שמלאכתו להיתר. והרעק"א מדבר לגבי הכוסית של הנר,

שבעשיית ההפשט על ידי ידו יש הרבה יותר טרחה מאשר אילו היה לוקח את המקלות.

ודבר זה תמוה מאוד, שהרי כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו לא רק לצורך גופו או מקומו, אלא אפילו לצורך הכלי להצילו מהפסד, ורק שלא לצורך כלל אין היתר לטלטלו, אבל כאשר יש אפילו צורך קצת מותר לטלטלו. ומעתה דבר זה שכאשר משתמש בכלי הוא ממעט בטרחה, ואילו אם היה עושה את המעשה שלא על ידי הכלי היה מרבה בטרחה, בוודאי שזה מוגדר כצורך (לכל הפחות צורך קצת) שצריך להיות מותר לטלטל את הכלי בעבור זה. ובשלמא בכלי שמלאכתו לאיסור שהיתר הטלטול נאמר רק לצורך גופו או מקומו, שייך להבין שכאשר ישנה אפשרות לעשות את המעשה על ידי כלי שמלאכתו להיתר אפילו שיש בזה טרחה יותר, בכל זאת אין היתר לטלטל את הכלי שמלאכתו לאיסור כיון שהוא בעצם כלי שאסור בטלטול והותר רק לצורך גופו, וכיון שלמעשה אפשר לעשות את המעשה הזה בכלי של היתר ממילא אין היתר לטלטלו. אבל בכלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו לכל דבר שיש בו צורך ואפילו לצורך קצת מותר לטלטלו, ורק שלא לצורך כלל אסורוהו בטלטול, הרי בוודאי שדבר זה שבא למעט בטרחה הוא מוגדר כצורך קצת שמותר לטלטלו בעבורו, ואיך יתכן לאוסרו בטלטול.

היתר טלטול בכלי שמלאכתו להיתר

ובישוב הדברים, יש להקדים דהנה בגמרא בשבת (דף קכ"ד א') נחלקו רבה ורבא, בדיני כלי שמלאכתו לאיסור וכלי שמלאכתו להיתר באיזה אופנים מותר לטלטלם, דעת רבא היא כפי מה שנפסק להלכה שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך הכלי להצילו מחמה לצל אסור. וכלי שמלאכתו להיתר, מותר לטלטלו אפילו לצורך הכלי מחמה לצל. ורבה חולק וסובר שכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך הכלי מחמה לצל אסור לטלטלו. וכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו רק לצורך גופו, אבל לצורך מקומו אסור לטלטלו. ולדברי רבה ההבדל היחידי בין כלי שמלאכתו להיתר לבין כלי שמלאכתו לאיסור הוא כלפי טלטול לצורך מקומו, שבכלי שמלאכתו להיתר מותר, ואילו בכלי שמלאכתו לאיסור אסור, אבל בעצם הדין כלי שמלאכתו להיתר או לאיסור, דינם שווה שאסור לטלטלם לשום צורך מלבד צורך לצורך גופו או מקומו (בכלי שמלאכתו להיתר).

ולפי זה הכל מיושב, שמה שהגמרא אומרת לגבי מקלות שאסור לטלטל את המקלות לצורך תליית הקרבן בשעת ההפשט (אפילו שזה כלי שמלאכתו להיתר - כמו שכתב השער הציון), כיון שאפשר לתלות את הקרבן על ידו, הרי התירוץ הזה רבה אמרו, וכמו שאמרו בגמרא "אמר רבה, ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו וכו', מקלות אפשר כרבי אלעזר". ולדעת רבה כלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, אבל טלטול שאינו לצורך גופו או מקומו אפילו שיש צורך בטלטול הזה אסור לטלטלו, וממילא מובן מאוד שאסור לטלטל את המקלות העשויות לצורך תליית הקרבן בשעת ההפשט, שכיון שאפשר לתלות את הקרבן עם כן הטלטול הזה מוגדר כטלטול שלא לצורך שאין היתר לטלטלו. ואפילו שעל ידי המקלות ההפשט יהיה הרבה יותר קל ונוח, ואילו כשיתלה את הקרבן בידו יהיה לו יותר טרחה, בכל זאת מניעת הטרחה הזו אינה מתירה לטלטל את הכלי שהוא מוקצה. שכל ההתר לטלטל כלי אפילו כלי שמלאכתו להיתר (לדעת רבה) הוא רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך להקל מטרחה אין היתר לטלטל. וממילא כיון שהשימוש במקלות אינו מוגדר כשימוש שיש בו את ההיתר לצורך גופו, שההיתר של לצורך גופו נאמר דווקא כשאין לו אפשרות אחרת לעשות את המעשה הזה בדרך היתר, ובהפשט הקרבן כיון שיכול לתלות את הקרבן על ידו בלא מקלות ממילא השימוש במקלות אינו נצרך לעצם הענין, ועל כן לא חל בזה ההיתר של לצורך גופו, וכל ההיתר להשתמש במקלות ולא בידיים הוא רק מחמת להקל את טרחת ההפשט, ובזה סובר רבה שאין היתר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר לצורך מיעוט טרחה.

וכשם שאנו סוברים להלכה (כדעת רבא) בכלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו רק לצורך גופו או מקומו, ואם יכול לעשות את השימוש הנצרך לו לעשות בכלי שמלאכתו להיתר, אז אין היתר לקחת את הכלי שמלאכתו

מקלות הם בסיס לדבר האסור
ומעתה לגבי מקלות שעליהם תולים את הקרבן כדי להפשיט אותו, והמקלות הם רק בגדר בסיס לדבר האסור, הנידון אם הם בגדר כלי שמלאכתו להיתר או בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, הוא תלוי במחלוקת הראשונים. ומה שכתב השער הציון בסימן ש"ח שהם בגדר כלי שמלאכתו להיתר הוא לא מוסכם לכל הראשונים.

ומעתה לדעת הראשונים שגרסו בגמרא "אמר רבא", ולדבריהם קשה איך יתכן שיהיה אסור לטלטל את המלקות בשבת, הרי אם הם כלי שמלאכתו להיתר שמותר לטלטלו לצורך קצת, הרי הצורך הזה כדי למעט בטרחה הוא בוודאי בגדר צורך קצת ומדוע אסור לטלטלו בשבת. יש ליישב שהראשונים הללו יסברו שהמקלות הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור (ודלא כמו שכתב השער הציון שהם כלי שמלאכתו להיתר), שכיון שהם משמשות בתור בסיס לדבר האסור ממילא חל עליהם דין כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלם רק לצורך גופו או מקומו, אבל לצורך למעט בטרחה אסור, ועל כן אסור לטלטלם.

ובאמת בגמרא בשבת (דף קכ"ד א') בהגהות הגאון רבי אלעזר משה הורביץ, הביא מהגמרא את הראיה של המשנה ברורה (שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך גופו, אם אפשר לעשות את השימוש הזה בכלי שמלאכתו להיתר), וכתב בפשיטות על המקלות שהם כלי שמלאכתו לאיסור. וז"ל, "ויש להוכיח מכאן לדין בכלי שמלאכתו לאיסור, שאין לטלטל לצורך גופו היכא דאפשר בלאו הכי".

[א"ה, אמנם יש להעיר דלפי זה המשנה ברורה סותר את דבריו, שבסימן ש"ח בשער הציון (סקי"ג) כותב בפשיטות על המקלות שמשמשות בתור בסיס לדבר האסור שהם בגדר כלי שמלאכתו להיתר, ולפי זה סובר כדעת הראשונים שבסיס לדבר האסור אינו מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. ואילו בסימן רע"ט הביא במשנה ברורה (סקי"ט) את דברי המגן אברהם לגבי נו שהיא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, אפילו שהנר רק משמש בתור בסיס לדבר האסור. ובשער הציון שם (סקט"ו) הוסיף והביא את הדעות הראשונים ובפוסקים שכלי שממש בתור בסיס לדבר האסור מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. וסובר להלכה שכלי שממש בתור בסיס לדבר האסור מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ואם כן איך בסימן ש"ח כתב בפשיטות על המקלות שהם כלי שמלאכתו להיתר, הלא לפי מה שפסק להלכה (בסימן רע"ט) צריך להיות שהמקלות הם בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, וצ"ע].

שבה מניחים את השמן והפתילה, האם כאשר לא הדליקו בה באותה שבת (שאם הדליקו בה את הנר, הרי היא מוקצה מדין בסיס לשלהבת) היא מוקצה מדין כלי שמלאכתה לאיסור או לא. משום שהכוסית בעצמה היא לא בגדר כלי שמלאכתה לאיסור, שהיא לא משמשת לדבר האסור, אלא שכאשר מדליקים בתוכה את הפתילה הרי היא בסיס לשלהבת, ובזה הנידון האם כלי כזה שכל תפקידו הוא לשמש בתור בסיס לדבר האסור, האם הוא מוגדר מצד עצמותו ככלי שמלאכתו לאיסור. או שמצד עצמו אינו בגדר כלי שמלאכתו לאיסור, וממילא אם באותה שבת לא הדליקו בנר הזה שאינו נעשה בסיס בפועל איננו נעשה מוקצה.

הרעק"א מדבר על דברי השו"ע (סימן רע"ט סעיף ו') שכותב, "נר שלא הדליקו בו באותו שבת וכו', מותר לטלטלו וכו'". והשו"ע מדבר על הציון הזה, שהנר שהשו"ע מדבר בו הוא הכוסית שבה מניחים את השמן והפתילה, ובזה כתב שאם לא הדליקו בו באותו שבת (שאינו מוקצה מחמת בסיס לשלהבת) אינו מוקצה ומותר לטלטלו. וכתב במגן אברהם, שכל מה שמותר לטלטלו הוא דווקא לצורך גופו או מקומו. משום שסובר שהנר מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ולכן כל מה שמותר לטלטלו הוא רק לצורך גופו או מקומו.

וכתב הרעק"א על דברי המגן אברהם שמותר לטלטל את הנר רק לצורך גופו או מקומו, "משמע דמדין מלאכתו לאיסור הוא וכו', וכן כתב תוספות בשבת (דף ל"ו א', ד"ה הא רבי יהודה) ע"ש, דמבואר דסבירא ליה דנר מקרי מלאכתו לאיסור. וכן כתב תוספות בשבת (דף קכ"ב ב', ד"ה רחח). ועיין בחדושי הרשב"א דתריצו דנר לא מקרי מלאכתו לאיסור, דאינו משמש מלאכת איסור אלא דנעשה בסיס. עיין תשב"ץ חלק א' סוף סימן קל"ז, שכן כתב בשם הרמב"ן שכן כתב בשם הראב"ד".

מבואר ברעק"א, שנחלקו הראשונים בכלי שממש בתור בסיס לדבר האסור, האם הוא בגדר כלי שמלאכתו לאיסור. או שכלי שמלאכתו לאיסור נחשב רק כלי שממש בפועל לדבר האסור, אבל אם עצם הכלי אינו משמש לדבר האסור אלא הוא רק הוא בסיס לדבר האסור אינו בגדר כלי שמלאכתו לאיסור.

ולהלכה במשנה ברורה (סימן רע"ט סקי"ט) מביא את דברי המגן אברהם שכותב שנו מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, ובשער הציון שם (סקט"ו) כתב שגם בבאיור הגר"א מוכח שסובר כן, והביא עוד ראשונים שסוברים כך. וממילא להלכה פוסקים שבאמת כלי שממש בתור בסיס לדבר האסור, מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור. אבל בעיקר הדין דברי זה הוא מחלוקת ראשונים, כמו שהביא הרעק"א.

סגולת השלום

לתורה בשבת שלפני החתונה התקיימה בתפילת שבת בהיכל הישיבה. באותה שבת שהיתה שבת "ירחי כלה" התפילה בישיבה היתה מלאה במיוחד, הן מצד אורחי החתן וחברו, והן מצד אורחי הירחי כלה.

בקריאת התורה כשהגיע הזמן לעלות לתורה, החתן עלה לתורה באחת מהעליות, והעליה האחרונה "המפטיר" שברוך כלל היא מיועדת לחתן קיבלה אחד מהנגידים החשובים שבאו לירחי כלה.

לאחר התפילה עמדו כמה מהחברים של החתן ודיברו על כך בפליאה שהגבאי דחה את החתן מעליית המפטיר, בשביל לתת את זה לאחד מהנגידים, והיה זה פלא בעיניהם איך דוחים חתן מהעליה שמיועדת עבורו בשביל חשבונות מחשבונות שונים. ובפרט שהחתן דרך יתום הוא ואין מי שידאג בעבורו כל צרכו, ומתוך כך לדחותו מהעליה המיועדת לו.

תוך כדי שהם עומדים ומדברים, עבר על ידם הגבאי של העליות, ניגש אליו אחד מהחברים, ושאלו לסיבת הדבר שהחתן לא קיבל את עליית המפטיר. הגבאי השיב כי שבאמת לפי התכנית החתן היה אמור לקבל את עליית המפטיר כנהוג, אלא שלפני התפילה ניגש אליו החתן ואמר לו, שמכיון שיש היום בישיבה הרבה אורחים הרי הוא חושש שהוא מאוד יתרגש בעלותו לתורה ומתוך כך יתבלבל ולא יתגן לו הברכות של ההפטרה כמו שצריך, על כן כדי למנוע ממנו את הבושה הזו הוא מבקש שיתן עליה רגילה בתוך שבעת העולים, ואת המפטיר יתן לאדם אחר.

והנה אם בשעת מעשה לפני שפגשו את הגבאי, היה קם אחד ואומר "אולי החתן בעצמו ביקש שלא יתנו לו את העליית המפטיר, משום שחשש שיתבלבל בברכות ההפטרה", היו כולם דוחים את דבריו, הרי עשרות ורבות עולים מידי שבעה בשבוע כמעט אין מי שיתבלבל בניגונים, ובפרט חתן זה שהוא אחד מהבחורים החשובים בישיבה למה בכלל שיחשוש להתבלבל. אבל זו באמת היתה האמת!

"לכן אמור, הנני נתן לו את בריתי שלום". (פרק כ"ה פסוק י"ב).
אחד מהדברים שהיה הגר"צ זצ"ל מעורר בימי בין המצרים הוא לדברי המשנה באבות (פרק א' משנה ו') "הוי דן את כל האדם לכף זכות", שאילו היה אדם דן את חברו לכף זכות היו מתבטלים הרבה מהמחלוקות והמריבות, שפעמים רבות אדם עושה מעשה או אינו עושה מעשה ואינו מכוון בזה לשום דבר רע כלפי חברו, ואילו חברו בטוח שכל כוונתו היתה כנגדו, ומחמת כן פותח במריבה כנגדו, ומכאן הדברים יוצאים מכלל שליטה. ואם היה מלכתחילה דן את חברו לכף זכות, לא היה חושב שהדברים מכוונים כנגדו, ולא היה פותח במריבה, והיה ממשיך לחיות בנחת ובשלווה.
והביא על כך בשם מרן החפץ חיים זצ"ל שאמר שהקב"ה ברא בעולם "סברא עקומה" כדי לדון את השני לכף זכות, שהרבה פעמים בסברא ישרה לא נראה כאן שום צד זכות, אבל כדי לדון לכף זכות צריך להשתמש גם בסברא עקומה ובא לחשוב מחשבות ולערך סברות הדנות לכף זכות.

והיה הגר"צ מביא על כך כמה עובדות, שהרבה פעמים דווקא הסברא העקומה שבהשקפה הראשונה אינה נראית כמסתברת היא היתה הנכונה, ונביא אחת מהם.

בימי בין הזמנים של חודש אבי יסר מרן הרב מפוניבו זצ"ל בישיבה את "ישיבת ירחי כלה" למשך שבועיים, אשר אנשים מכל קצוות הארץ והעולם היו במשך השבועיים הללו עוזבים את כל עיסוקיהם, ובאים לישיבה ללמוד ולעמול בתורה מבוקר ועד ערב.

בימים הללו היו בישיבה אורחים רבים, חלקם אף היו מהנגידים הגדולים התומכים ועומדים בכל עת לימין הישיבה, שגם הם באו ככלל ההמוץ להיות שבועיים בשנה "בני ישיבה".

באחת מהשנים היה בישיבה בחור יתום שהחתן בימי בין הזמנים, והעליה